

DOI: 10.15330/ukrst.20.107-117

УДК 811.161. 2'373.21 (477.84+477.86)

СТРУКТУРНО-СЛОВОТВІРНИЙ АНАЛІЗ МІКРОТОПОНІМІЇ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ОПІЛЛЯ НА ПРИКЛАДІ МОНОЛЕКСЕМНИХ ЛІНГВАЛЬНИХ ФАКТІВ

Ольга ЛУЖЕЦЬКА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Тернопільського національного економічного університету (Україна, Тернопіль).

E-mail: olhast@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-9238-1378

Для сучасного мікротопонімоторення будь-якої місцевості України, зокрема й Південно-Західного Опілля, характерна однослівна форма вираження. У нашій статті розглядається 3087 монолексемних лінгвальних фактів, засвідчених на території Рогатинського, Галицького районів Івано-Франківщини та Бережанського і Підгаєцького районів Тернопільщини. З-поміж аналізованих різновидів виокремлюємо власні назви дрібних об'єктів: лексико-семантичного; морфологічного; морфолого-синтаксичного способів творення та основокладання.

Попри різноманітність словотворчих засобів, у кожному регіоні використовується обмежена кількість типів деривації. Це пов'язано передусім з історією заселення місцевості, взаємодією мов і діалектів тощо.

На обстежуваній території найпродуктивнішим способом формування однослівних мікротопонімів виявився лексико-семантичний (1926 одиниць – 44,73% від усіх сучасних найменувань). Серед локальних пропріативів морфологічної деривації вирізняємо суфіксальні, префіксально-нульові та конфіксальні утворення. Найбільшою кількістю прикладів з-поміж трьох різновидів афіксації представлена у наших матеріалах суфіксація (619 одиниць – 14,37%). Порівняно з суфіксальними похідними різновиди префіксально-нульового типу на Південно-Західному Опіллі малопоширені, усього 240 найменувань (5, 6%). У розглянутому мікротопонімконі зафіксовано також низку локальних онімів конфіксального способу творення (52 одиниці – 1,68%). Для назвотворчого процесу як Південно-Західного Опілля, так і будь-якого іншого регіону України властива морфолого-синтаксична деривація. Субстантивовані атрибути репрезентовані у наших записах, однак лише 208 прикладами (4,83%), що свідчить про їх відносно незначну територіальну продуктивність.

Загалом окреслено основні підходи до семантико-дериваційної структури пропріативів, власне мікротопонімів, з'ясовано їхні основні структурно-словотвірні особливості в контексті наукових праць вітчизняних та зарубіжних ономастів, а також кількісні показники на досліджуваному терені.

Ключові слова: мікротопонім, топонім, пропріатив, дериват, спосіб творення, апелятив.

Постановка проблеми. Мікротопоніми – власні географічні найменування, які певною мірою пов'язані з іншими лексемами, зокрема на словотвірному рівні. Топонімній деривації приділяли значну увагу в ономастиці, зокрема такі українські вчені, як Д. Бучко, С. Вербич, Л. Гумецька, В. Грещук, Ю. Карпенко, І. Ковалик, В. Лучик, Є. Черняхівська;

російські мовознавці В. Никонов, Н. Подольська, О. Суперанська; польські вчені Г. Борек, Роспонд, В. Ташицький та ін.

Мета статті полягає у розгляді основних підходів до семантико-дериваційної структури власних географічних найменувань, передусім мікротопонімів, на прикладі лінгвальних утворень Південно-Західного Опілля. **Об'єктом** слугують 3087 монолексемних пропріативів, зафіксованих у синхронії на території Рогатинського й Галицького районів Івано-Франківщини та Бережанського і Підгаєцького районів Тернопільщини. **Предмет** цієї розвідки – з'ясування основних словотвірних-структурних особливостей згаданих різновидів у контексті наукових праць вітчизняних та зарубіжних ономастів. Донедавна мікротопонімікон названого регіону ще не висвітлювався у монографічному викладі, цим і зумовлюється **актуальність** нашої праці.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх десятиліть активно досліджується словотвір власних назв топографічних об'єктів, семантико-дериваційна структура топонімів у межах відповідних регіонів. Це пояснюється тим, що топоніми, як і апелятиви, становлять органічний елемент системи певної мови, підпорядковуються її законам, нормам [20, 11]. Як підкреслює І. Ковалик, деколи трапляється так, що окремі суфіксальні афікси акумульовані лише в ойконімах чи в інших розрядах топонімної лексики [12, 137]. Із цього приводу Н. Подольська зазначає, що, з огляду на синтаксис та морфологію власних найменувань, варто диференціювати пропріальну деривацію в ономастичній граматиці [16, 40], оскільки власним назвам притаманні певні словотвірні способи та форманти. За словами українського вченого В. Грещука, словотвір на основі ономасіологічних категорій у функції семантичних класифікацій «своєрідно впорядковує і структурує ментальні репрезентанти, створює відомі стереотипи для позначення реалій, які підводяться під ту чи іншу наявну семантичну категорію» [7, 27].

Із огляду на те, що власні найменування не виражають сутності позначуваних об'єктів, а лише вирізняють їх із низки подібних [2, 113], то пропріальна деривація, безумовно, відрізняється від апелятивної. Топонімотворчі афікси також різняться від апелятивних, бо мають на меті творення пропріальних одиниць як своєрідних формацій для конкретної говіркової системи.

Англійський мовознавець А. Сміт, наприклад, при класифікації найменувань географічних об'єктів виокремлює такі їх типи: 1) прості (монолексемні) назви; 2) складні назви, що містять два елементи: загальний кінцевий кельтський або германський та визначальний (описовий) елемент; 3) афіксальні назви, у яких третій елемент додається до певної географічної назви для виокремлення її з-поміж подібних. Великою складністю характеризуються гібридні лексеми, утворені з елементів двох мов, або такі, де якийсь елемент може бути заміненим подібним іншомовним [22].

Німецькі ж найменування географічних реалій Е. Айхлер розділяє за способом їх творення на групу А – прості і Б – складні похідні. Простими кваліфікує монолексемні топоніми, наприклад, *Berg* – частина міста Айленбурга. Складним утворенням властиві відповідні елементи, а саме:

au, bach, dorf, feld, furt, hausen, ende тощо. До цієї ж категорії належать сполучення прикметників + назви географічних об'єктів (слов'янського чи німецького походження), які з'явилися з метою розрізнення однойменних географічних реалій, наприклад: *Groß, Klein-Krostitz; Groß* чи *KleinKyba*. Окремо розглядаються ті деривати, які не мають свого належного пояснення [21]. Стає очевидним, що як у німецькій, так і в англійській мовах топоніми – це прості чи ускладнені певними означеннями терміни або ж просто складні слова.

На слов'янських землях уперше структурно-словотвірний аналіз топонімікону здійснили Ф. Міклошич та Роспанд.

Структурно-граматична і словотвірна характеристика пропріальних одиниць розглядалися у працях багатьох мовознавців. У кожного з них простежується свій підхід, свої критерії до інтерпретації дериваційної структури топонімів, їх класифікації.

За словами В. Никонова, на теренах Славії у творенні власних найменувань топографічних реалій тотально панує афіксація [14, 20]. Цю думку не можемо цілком підтримати, бо якщо аналізувати мікротопонімікон, то тут лексико-семантичний спосіб деривації вважається найпродуктивнішою словотвірною моделлю. Дослідниця О. Суперанська вирізняє топоніми-іменники і топоніми-прикметники, класифікуючи їх на прості і складені [17, 59–118]. У межах простих дериватів першої групи розглядає суфіксальні, префіксальні, безсуфіксальні та генетичні утворення (сполучення топоніма у родовому відмінку з номенклатурним терміном). Крім цього, науковець диференціює складні оніми декількох розрядів та субстантивовані словосполучки тощо. Н. Подольська аналізує способи як первинної, так і вторинної деривації топонімікону у межах семи категорій: 1) афіксація; 2) основоскладання; 3) плюралізація; 4) співположення; 5) субстантивація; 7) еліпсизація 6) аббревіація [15, 40].

В українському мовознавстві способи творення пропріативів досліджувала Л. Гумецька. Науковець виокремила такі: а) лексико-семантичний (переосмислення слова без жодних структурно-словотвірних змін); б) морфологічний (префіксація та суфіксація топонімооснов); в) морфолого-синтаксичний (словоскладання та субстантивація); г) лексико-синтаксичний (лексикалізація словосполук) [6]. Ю. Карпенко диференціював сім різновидів утворення географічних назв: 1) переосмислення; 2) префіксація; 3) суфіксація; 4) основоскладання; 5) субстантивація ад'єктивів; 6) словосполучення, 7) плюральні утворення [9]. Д. Бучко, розглядаючи словотвірну структуру мікротопонімікону, вирізняє «традиційні, відомі апелювативній лексиці способи деривації: лексико-семантичний, морфологічний і морфолого-синтаксичний» [3, 386]. Далі мовознавець пише, що творення пропріативів відбувалося також «шляхом лексикалізації приименникових конструкцій ... та синтаксичних структур» [3, 393]. «Класифікація способів словотвору І. І. Ковалика на сьогодні залишається найповнішою в україністиці» [8, 91].

Як бачимо, у сучасній ономастиці немає єдиного підходу до виявлення словотвірних рис власних географічних назв. Це пояснюється тим, що вони за своєю природою вторинні утворення, до складу яких перейшли

досить різноманітні за структурою лексеми. Тому, як вважає Т. Вендіна, варто застосовувати «субстратний» підхід до аналізу похідних, що дає змогу не лише встановити його внутрішню форму, але і з'ясувати те духовне начало, яке сприяло виникненню відповідної форми [5, 99]. Із цього приводу відомий український дериватолог В. Грещук зазначає, що названий підхід до вивчення нової формації виявився продуктивним, адже словотворення може тільки тоді відбутися, коли воно зумовлене потребою [7, 25].

Та якими б різними шляхами не формувалися пропріативи, їм завжди буде притаманний ряд спільних рис, що ґрунтуються «на загальних властивостях людського мислення» – відбирати і фіксувати у найменуваннях «типові явища навколишнього середовища», а також і на тому, що кожна мова по-своєму репрезентує «ті самі значення й відношення, що відображають картину реальної дійсності» [19, 165]. Такі універсалії дають змогу глибше пізнати закономірності розвитку і становлення нашої мови.

Попри різноманітність словотворчих засобів на території певної місцевості використовується лише обмежена кількість типів деривації, найбільш для неї придатних. Це, безумовно, пов'язано з історією заселення краю, взаємодією мов і діалектів і под.

Для сучасного мікротопонімоторення практично будь-якої території, зокрема й Південно-Західного Опілля, характерною рисою є однослівна форма вираження. У межах моноксемних різновидів виокремлюємо власні назви мікрооб'єктів: а) лексико-семантичного; б) морфологічного; в) морфолого-синтаксичного способів творення та г) основоскладання.

Далі розглянемо сучасні лінгвальні факти Південно-Західного Опілля з урахуванням зазначеної систематизації.

Лексико-семантичний спосіб означає утворення нової лексичної одиниці внаслідок переосмислення її семантичного наповнення без граматичних і фонетичних коригувань у структурі. Цей спосіб деривації активно реалізується в межах ономастичного словотворення, у системі структурно-словотвірних зв'язків пропріальної та апелитивної лексики [11, 3–10]. Семантична онімізація як перехід загальної назви у клас пропріативів без будь-яких трансформацій превалює у мікротопонімоторному процесі.

Пріоритетними на теренах Південно-Західного Опілля виявилися локальні найменування, базові назви яких пов'язані з окресленням його ландшафтних характеристик: *п. Беріг (Плхв., Брж.), па Верховіна (Бц., Брж.), па Гай (Ркин., Брж.), вул. Долина (Влхв., Брж.), ч. Потік (Урм., Брж.), л. Щоб (Ндрж., Брж.)* та культурно-господарських реалій: *вул. Гостінець (Урм., Брж.), ч. Кут (Нв. / Ст. Лтв., Пдг.; Трст., Брж.), вул. Майдан (Глч., Пдг.), ч. Фільварок (Гйк., Брж.), вул. Центр (Пкв., Рог.)* тощо.

При семантичній трансонімізації, за словами Н. Вебер, фонеморфемне оформлення кожної наступної формації повторює структуру вже наявного пропріатива [4, 10]. Такий процес відбувається безперервно і не завжди помітний серед людей, які говорять цією чи іншою мовою. На обстежуваній території побутують мікротопоніми, сформовані шляхом транс-

антропонімізації, трансойконімізації та трансгідронімізації. До цієї категорії зараховуємо: *п. Таська* (Ндрч., Брж.), *п. Юрїска* (Лтв., Пдг.); *вул. Дубрѳва* (< Дубрѳва) (Ндрч., Брж.), *п. Підлісне* (< Підлісне) (Нрв., Брж.); *ч. Золотá Ліпа* (< р. Золотá Ліпа) (Псхв., Брж.), *ч. Потік* (Урм., Брж.) та ін.

Серед однослівних мікротопонімів цього краю виокремлюємо найменування **морфологічної деривації**, зокрема *суфіксальні, префіксально-нульові та конфіксальні* похідні. Їх твірними основами слугують передусім антропоніми різного походження, а також гідроніми, ойконіми або окремі вкраплення інших розрядів топонімів.

З-посеред трьох різновидів афіксації найпродуктивнішим способом деривації виявилася власне *суфіксація*, за допомогою якої виражаються різноманітні характеристики локальних об'єктів порівняно з префіксальними дериватами, афікси яких у цьому назвотворчому процесі характеризуються обмеженими словотвірними можливостями. З-поміж суфіксальних різновидів вирізняємо субстантивні деривати на *-івк(а), -к(а), -ець, -чин(а), -щин(а)* та ад'єктивні із формантами *-ів, -ов, -ин, -ськ(ий)*. Різною є активність цих афіксів у мікротопонімотворчому процесі, тобто частка відповідних похідних на тлі усіх пропріативів суфіксального типу. Домінантну роль у Південно-Західному Опіллі відіграє словотвірна модель із топонімоформантом **-ів** (<ов-а, <ов-е, <ов-о), яка від часу свого виникнення і досі зберігає характер посесивності.

На основі лінгвістичного аналізу відантропонімних утворень обстежуваного регіону з'ясовано, що в базових назвах чималої кількості мікротопонімів засвідчені християнські імена як у повній, так і в усіченій чи усічено-суфіксальній формах; давні слов'янські відапелятивні імена, а також апелятивні характеристики особи: *крн. Антѳсева* (Вікт., Гал.), *пот. Іванечків* (Блнк., Гал.), *пот. Кузьмичів* (Вікт., Гал.), *г. Маркова* (Бкчвц., Рог.; Лтвк., Рог.); *вул. Ведмѳдева* (Глч., Пдг.), *пот. Ковалів* (Вікт., Гал.), *вул. Комарів* (Влхв., Брж.); *вул. Ксьѳндзова* (Глч., Пдг.; Шмлн., Пдг.), *дол. Трачѳва* (Крн., Брж.), *п. Яворѳва* (Дмн., Брж.) та ін., разом 212 найменувань мікрооб'єктів із зазначеним посесивним формантом та його різновидами.

Суфікс **-ів** поступається місцем двокомпонентному афіксу **-івк-а** [10, 51]. Утворився шляхом поєднання присвійно-ад'єктивного суфікса **-ів** із субстантивним **-к-а**. Значної активності топонімотворчий формант **-івк-а** набув передусім у відантропонімних мікротопонімах, мотивувальною основою яких слугують прізвища або прізвиська особи, зрідка – імена. Зазначимо, що межі названих вище груп чітко не окреслені. Це пояснюється тим, що базовими одиницями прізвищ можуть бути імена. Крім цього, багато прізвищ утворені саме від прізвиस्क. Тому віднесення пропріатива, наприклад, *Тарасівка*, до якоїсь конкретної антропонімної групи перестає бути імовірністю, коли існують відповідні історичні відомості. Суфікс **-івк-а** ілюстрований багатьма прикладами: *вул. Адамівка* (Брж.), *пот. Баранівка* (Тмрвц., Гал.), *ур-ще Ковалівка* (Бкв., Пдг.; Вікт. Гал.; Шмлн., Пдг.), *вул. / п. Тарасівка* (Глч., Пдг.; Угрн., Пдг.), *вул. Тѳсарівка* (Нвсл., Пдг.), усього 113 мікротопонімів.

Суфікс **-ськ- (-цьк-)** також реалізує присвійно-релятивну функцію, вказуючи на належність невеликої території певному поселенню або власнику. Цей формант засвідчений у таких відантропонічних назвах: *п. Данілівське (Крлс., Гал.), вул. Шівська (Бритт., Гал.; Птнц., Рог.), ур-ще Юр'ївське (Крлс., Гал.)* тощо. Крім цього, зафіксовано немало дериватів, похідних від ойконімів інших (передусім суміжних) населених пунктів: *п. Біщівце (< Біще) (Ндрч., Брж.), пот. Вовчківський (< к. Вовчків (Маріямпіль) (Маріямп., Гал.), п. Мужилівське (< Мужилів) (Мрн., Пдг.), вул. Шумлянська (< Шумляни) (Бжкв., Брж.; Влц., Брж.)* та ін.

З'ясовано, що особливо активне мікрополе формують моделі із суфіксами **-ів, -івк-а, -ськ (-цьк)**, яким властиве посесивно-релятивне навантаження та які мотивовані передусім антропонімами, значно рідше – ойконімами. Зазначимо, що географічні назви на **-ів (-ов-е)** практично не творилися від композитних імен, натомість чималою є кількість мікротопонімів, похідних від відапелятивних особових та пізніших хресних імен. Усього 619 одиниць, що становить 20, 05% від усіх простих онімів локального значення.

Префіксально-нульовий спосіб у мікротопонімоторенні Південно-Західного Опілля виявився менш продуктивним порівняно із суфіксальним. Для аналізованої території властиві префіксальні форманти *за-, під-, над-, між- (межи-)* та ін., які поєднуються як з апелятивними, так і з пропріальними основами в називному чи орудному відмінку однини чи множини.

З-посеред дериватів такого типу диференціюються оніми, сформовані за допомогою топоформанта *за-*, який містить вказівку на те, що позначувана мікрореалія розташована за іншою, примітною стосовно номінатора реалією. Цей афікс реалізує чимало найменувань: *п. Завігін (Влхв., Брж.), вул. Загора (Книш., Гал.; Нвсл., Пдг.), п. Заграб'ячок (Жкв., Брж.), п. Закаплія (Урм., Брж.), вул. Замлін (Пкв., Рог.), ч. Зацёрква (Дбрнв., Рог.; Пкв., Рог.; Слв., Брж.),* 105 одиниць (3, 4% від усіх простих похідних).

Формант *під-* творить назви, які посідають за кількісними показниками друге місце, у множинній чи одиничній формі, поєднуючись, як правило, з орографічною і фітографічною термінологією: *п. Підберезина (Дмн., Брж.), вул. Підвэрби (Комар., Гал.), п. Підгорби (Урм., Брж.), п. Підрабина (Гік., Брж.), па Підлісок (Урм., Брж.),* 83 приклади (2, 69% від однослівних дериватів).

Конфіксальний словотвір має значний вплив на становлення усієї дериваційної системи іменників в україністиці [1, 4], однак у пропріальних джерелах він малопоширений, зокрема у мікротопоніміконі Південно-Західного Опілля. Виявлено небагато прикладів, утворених шляхом приєднання конфіксів (префікс + онім + суфікс *ь(є)): *п. / ч. Задвір'я (Плвнк., Гал.; Псврж., Рог.), п. Засілля (Пкв., Рог.), п. Підзалісся (Влц., Брж.), вул. / ч. Пограничче (Пограниччи) (Пкв., Рог.),* 52 одиниці (1, 68%).

Чималою кількістю прикладів в обстежуваному регіоні ілюстровані субстантивовані атрибути – утворення **морфолого-синтаксичної деривації**. Субстантивізація двоелементних пропріативів відбувається саме тоді,

коли позначувана реалія широковідома і для її ідентифікації достатньо уже номіналізованого розрізнявального компонента. Що краще збережене етимологічне значення топоніма, то більше він ототожнюється із прикметниками, а що глибше простежується його деетимологізація, то більше він уподібнюється до іменників [9, 17]. Вираження пропріатива локального об'єкта саме у формі прикметника, а не іменника, або у формі середнього роду, а не чоловічого чи жіночого, пояснюється як традиціями мови, так і специфікою місцевої топонімійної системи [18, 102].

Основи субстантивованих онімів віддзеркалюють передусім зовнішні характеристики дрібних географічних реалій, описуючи певною мірою фізико-географічні умови обстежуваної місцевості. До цієї категорії зараховуємо такі найменування: *пот. Глибóкий (Вікт., Гал.; Длв., Гал.), пот. Гнилий (Брн., Гал.), вул. Головна (Врб., Подг.; Слц., Подг.), п. Дóвга (Жкв., Брж.), вул. Зелéна (Бршт., Гал.; Дбрв., Брж.; Мжлв., Подг.; Ндрж., Брж.), вул. Кучерява (Глч., Подг.), п. Малéнька (Бц., Брж.), вул. Церкóвна (Дргв., Гал.; Слц., Подг.; Шмлн., Подг.), вул. Шкільна́ (Глч., Подг.; Пнвч., Подг.; Слц., Подг.; Ст., Мст., Подг.)*, усього 208 монолексемних утворень (6, 74%).

У слов'янській топонімії все більше уваги зосереджують на **складних топонімах-компози́тах**, які виникли ще у праслов'янський період і, як зауважують окремі науковці, досі залишаються продуктивними у топонімії [15, 66]. Поділу складних топонімів для давнього періоду немає понині. За переконанням Т. Марусенко, власне «... відсутність помітної кількості *composita* в українських назвах підтверджує загальну тенденцію слов'янських мов у давнині уникати складних слів» [13, 145]. При розгляді сучасних словотвірних моделей топонімів-компози́тів беремо до уваги низку структурних та семантичних чинників, які зумовлюють поєднання основ у межах складних дериватів. Якщо кваліфікувати елементи таких утворень як значущі, то їх значеннєве навантаження цілком очевидне. Адже «десемантизація відбувається не в момент виникнення топоніма і не в момент онімізації апелiatива», а в процесі уживання цього пропріатива [18, 102].

На цій території побутують раритетні компози́ти, твірними основами яких слугують дієслівні або прикметникові лексеми у сполученні з іменниками називного відмінка в сингулярній або плуральній формі: *л. Мочи́фіст (Тнтк., Гал.), крн. Чистовóддя (Вікт., Гал.)* тощо.

Висновки. Отже, у творенні простих пропріативів Південно-Західного Опілля найпродуктивнішим виявився лексико-семантичний спосіб (1926 найменувань – 44, 73% від усіх сучасних дериватів); суфіксальні похідні морфологічного способу також беруть активну участь у назвотворчому процесі аналізованої місцевості (619 онімів – 14, 37%). Порівняно з суфіксальними утвореннями найменування префіксально-нульового типу, як правило, малопоширені, разом 241 одиниця (5, 6%). Субстантивовані ад'єктиви представлені у наших матеріалах лише 208 прикладами (4, 83%), що свідчить про їх невисоку продуктивність на цьому терені.

Подальші наукові розробки можна сконцентрувати на аналізі окремих розрядів пропріальної лексики прилеглих лінгво-етнографічних регіонів Південно-Західного Опілля з метою комплексного дослідження територіального ономастикону на загальноукраїнському тлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоусенко П. І. Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси) / П. І. Білоусенко, І. О. Іншакова, К. А. Качайло [та ін.]. Запоріжжя ; Кривий Ріг : ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2010. 480с.
2. Бучко Д. Г. Принципи номінації і класифікації українських ойконімів. *Другий міжнародний конгрес україністів*, 22–28 серпня 1993 р. Львів, 1993. С. 113–115.
3. Бучко Д. Г. Лексико-мотиваційні та структурно-словотвірні особливості мікротопонімії Перегінщини. *Історична та сучасна українська ономастика : вибрані праці*. Чернівці : Букрек, 2013. 456 с.
4. Вебер Н. В. Мікроойконімія Івано-Франківщини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10. 02. 01. Івано-Франківськ, 2012. 20 с.
5. Вендина Т. И. Старославянський язук: субстратний підход к изучению производного слова. *Зборник Матице Српске за филологју и лингвистику*. Нови Сад, 2000. XLII. С.99.
6. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. Київ : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. 298 с.
7. Грещук В. В. Словотвір у сучасній науковій парадигмі. Студії з українського мовознавства : вибрані праці. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. С. 19–28.
8. Грещук В. В. Дериватологічна концепція Івана Ковалика. Студії з українського мовознавства : вибрані праці. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. С. 78–92.
9. Карпенко Ю. А. Свойства и источники микропонимии. Микропонимия. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1967. С. 15–22.
10. Карпенко Ю. О. Топонімія Буковини. К. : Наук. думка, 1973. 237 с.
11. Карпенко Ю. О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору. *Мовознавство*. 1992. № 4. С. 3–10.
12. Ковалик І. І. Словотворча будова української топоніміки (Назви населених пунктів із суфіксом -иц-я, (-иц-я)). *Питання українського мовознавства*. Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1960. Кн. 4. С. 137–143.
13. Марусенко Т. О. Українські назви рельєфів і реконструкція праслов'янської лексики. *Питання топоніміки та ономастики*. К. : Вид-во АН УРСР, 1962. С. 142–147.
14. Никонов В. А. Славянський топонимический тип. *Географические названия*. М., 1962. С. 17–33.
15. Подольская Н.В. Типовые восточнославянские топоосновы: словообразовательный анализ. М. : Наука, 1983. 160 с.
16. Подольская Н. В. Проблемы ономастического словообразования (к постановке вопроса). *Вопросы языкознания*. 1990. № 3. С. 40–53.
17. Суперанская А. В. Типы и структура географических названий. *Лингвистическая терминология и прикладная топонимика*. М., 1964. С. 59–118.
18. Суперанская А. В. Структура имени собственного: Фонология и морфология. М. : Наука, 1969. 206 с.
19. Суперанская А. В. Что такое топонимика? М. : Наука, 1984. 182 с.
20. Топоров В. Н. Из области теоретической ономастики. *Вопросы языкознания*, 1962. № 6. С. 6–12.
21. Eichler E. Die Orts- und Flussnamen der Kreise Delitzsch und Eilenburg : Studien zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte im Saale-Mulde-Gebiet. Halle (Saale): Niemeyer, 1958. 252 S.
22. Smith A. H. English Place-Name Elements / A. H. Smith. New York : Cambridge Univ. Press, 1956. Vol. I. 305 p. Vol. II. 417 p.

Умовні скорочення:

вул. – вулиця	п. – поле
г. – горapot. – потік	Кншв. – Кінашів
дол. – долина	р. – річка
крн. – криниця	с. – село
к. – куток села	ур-ще – урочище
л. – ліс	ч. – частина села
па – пасовище	Брж. – Бережани
Бщ. – Біще	Комар. – Комарів
Блднк. – Блюдники	Крл – Крилос
Бжкв. – Божиків	Крн. – Кур'яни
Бкв. – Боків	Лпвк. – Липівка
Брн. – Бринь	Мар'ямп. – Мар'ямпіль
Бкчвц. – Букачівці	Мрн. – Мирне
Бршт. – Бурштин	Мжлв. – Мужилів
Врб. – Вербів	Ндрж. – Надорожнів
Вікт. – Вікторів	Ндрч. – Надрічне
Влхв. – Вільховець	Нрв. – Нараїв
Влц. – Волиця	Нв. / Ст. Лтв. – Новий / Старий Литвинів
Влщ. – Волощина	Нвсл. – Новосілка
Гйк. – Гайок	Пнвч. – Пановичі
Гал. – Галич	Пдг. – Підгайці
Гнлч. – Гнільче	Плхв. – Пліхів
Глгч. – Голгоча	Плвнк. – Поплавники
Длв. – Делієве	Псврж. – Посвірж
Дмн. – Демня	Псхв. – Посухів
Дбрв. – Діброва	Пкв. – Пуків
Дбрнв. – Добринів	Птнц. – Путятинці
Дргв. – Дорогів	Ркшн. – Рекшин
Жкв. – Жуків	Рог. – Рогатин
Слц. – Сільце	Ст. Мст. – Старе Місто
Тмрвц. – Темирівці	Тнтк. – Тенетники
Угрн. – Угринів	Урм. – Урмань
Шмлн. – Шумляни	

REFERENCES

1. Bilousenko, P. I., Inshakova, I. O (2010). Essays in history of ukrainian word formation. Zaporishshia ; Kryvyi Rih: «LIPS» LTD [in Ukrainian].
2. Butchko, D. H. (1993). The principles of nomination and classification of ukrainian oikonoms. *Second International Congress of Ukrainianists* (Lviv, August 22–28, 1993). P. 113–115 [in Ukrainian].
3. Butchko, D. H. (2013). Lexical motivation and structural-derivational peculiarities of microtoponims of Perehinshchyna. *Historical and modern Ukrainian onomastics: selected proceedings*. Chernivtsi : Bukrek [in Ukrainian].
4. Veber, N. V. (2012). Microoikonims of Ivano-Frankivsk region: Diss ... *Can. Filol. Sciences: 10.02.01*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Vendina, T. I. (2000). Old Slavic: the substrate approach to learning of derivative word. *Collection of Matica Sprska in philology and linguistics*. Vol. XLII, 99. Novy Sad [in Belarusian].
6. Humetska, L. L. (1958). Essay of the word-formating system of Ukrainian in the XIV–XV centuries. Kyiv : Vyd-vo Academia nauk URSR [in Ukrainian].

7. Greshchuk V. V. (2009). Word formation in the modern scientific paradigm. *Studies in ukrainian linguistics: selected proceedings*. Ivano-Frankivsk : Misto NV, P. 19–28 [in Ukrainian].
8. Greshchuk V. V. (2009). The concept of word derivation of Ivan Kovalyk. *Studies in ukrainian linguistics: selected proceedings*. Ivano-Frankivsk : Misto NV, P. 78–92 [in Ukrainian].
9. Karpenko, Ju. A. (1967). Properties and sources of microtoponymics. *Microtoponymics*. Moscau: Isd-vo Mosc. un-ta, P. 15–22 [in Ukrainian].
10. Karpenko, Ju. O. (1973). Toponymics of Bukovina. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].
11. Karpenko, Ju. O. (1992). The synchronous essence of lexical-semantic way of word formation. *Linguistics*, 4, 3-10 [in Ukrainian].
12. Kovalyk I.I. (1960). The word formation of ukrainian toponimics. *Questions of the ukrainian linguistics*. Vol. 4, 137-143. Lviv: vyd-vo Lvivskoho universytetu [in Ukrainian].
13. Marusenko, T. O. (1962). Ukrainian place names and reconstruction of old slavic lexicon. Questions of toponimics and onomastics. Kyiv : vyd-vo AN URSSR, P. 142–147 [in Ukrainian].
14. Nikonov, V. A. (1962). Slavic toponymic type. *Geographical names*. Moscau, P. 17–33 [in Russian].
15. Podolska, N. V. (1983). Typical east slavic bases of toponyms: word-formation analysis. Moscau : Nauka [in Russian].
16. Podolska, N. V. (1990). Problems of onomastic word formation. *Questions of linguistics*, 3, 40–53 [in Russian].
17. Superanska, A. V. (1964). Types and structure of geographical names. *Linguistic terminology and applied toponomastica*, P. 59–118. Moscau [in Russian].
18. Superanska, A. V. (1969). The structure of proper name: phonology and morphology. Moscau : Nauka [in Russian].
19. Superanska, A. V. (1984). What is toponimics? Moscau : Nauka [in Russian].
20. Toporov, V. N. (1962). In the sphere of theoretical onomastics. *Questions of linguistics*, 6, 6–12 [in Ukrainian].
21. Eichler, E. (1958). Die Orts- und Flussnamen der Kreise Delitzsch und Eilenburg: Studien zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte im Saale-Mulde-Gebiet. Halle (Saale): Niemeyer [In German].
22. Smith, A. H. (1956). English Place-Name Elements. Vol. I–II. New York : Cambridge Univ. Press [In English].

**STRUCTURE-DERIVATIVE ANALYSIS OF THE MICROTOPYNYMS OF
THE SOUTH-WESTERN OPILLIA ON THE EXAMPLE OF MONOLEXICAL
LINGUAL FACTS**

Olha LUZHETSKA

PhD in Philology,

Associate professor of the Department of Foreign Languages

Ternopil National Economic University

(Ukraine, Ternopil).

E-mail: olhast@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-9238-1378

The one-word form of expression is characteristic for the modern microtoponym formation of any area of Ukraine, including the Southwestern Oplillia. In our

article 3087 monolexem lingual facts are being observed, which were found in the synchronization on the territory of Rohatyn and Halych districts of the Ivano-Frankivsk region, Berezhany and Pidgaitsi districts of the Ternopil region. Among the analyzed types we distinguish the proper names of small objects a) lexical-semantic; b) morphological; c) morphological-syntactic ways of forming and d) stem creation.

Despite the variety of word-forming tools, there are a limited number of derivation types in each region. It's first of all connected with the history of the settlements, the interaction of languages and dialects, etc. On the territory surveyed, the most productive way of forming monolexem microtoponyms was lexical-semantic (1926 units – 44,73% of all modern names). Among the local primitives of morphological derivation, we consider suffixes, prefixes and nulls, confixes. The largest number of examples among the three types of affixation is represented in our materials by suffixation (619 units – 14,37%). Compared to the suffix derivatives, the prefix-zero type varieties in the Southwestern Opillia are relatively widespread, with a total of 240 names (5,6%). Several local onyms of the confixed mode of creation (52 units – 1,68%) were also recorded in this microtoponymicon. The morphological-syntactic derivation is peculiar to the calling process of both the Southwestern Opillia and any other region of Ukraine. Substantiated attributes are represented in our records, however, with only 208 examples (4,83%), which indicates their rather low territorial productivity.

In general, the main approaches to the semantic-derivative structure of propriatives, microtoponyms in particular, are outlined, their basic structural and word-forming characteristics in the context of scientific works of domestic and foreign onomastits, as well as quantitative indicators in the studied field.

Key words: microtoponym, toponym, propitiative, derivative, the way of derivation, appellative.

Статтю подано до редколегії 3.09.2019.